

Ryszard Stemplowski¹

JĘZYKI I PAŃSTWA

Recenzja książki Sue Wright, *Language Policy and Language Planning. From Nationalism to Globalisation*, wydanie drugie (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016).

Autorka pracuje na stanowisku *research professor* na University of Portsmouth, w Wielkiej Brytanii. Pierwsze wydanie tej książki ukazało się w 2004 roku. Zmiany w drugim odnoszą się do oceny językowych aspektów nowych zjawisk w zakresie globalizacji i technologii komunikacji społecznej. Jednak celowość odnotowania tego wydania wynika bardziej z innych przyczyn: (1) Autorka prowadzi swe rozważania na gruncie dyscypliny zajmującej się statusem i funkcjonowaniem języka (*language arrangements*) w społecznościach ludzkich, a zatem nie tylko tym, czym zajmuje się socjolingwistyka, lecz i tym co wchodzi w zakres politycznego i prawnego regulowania tego funkcjonowania; (2) Autorka wiąże funkcjonowanie języka ze zmianami w zakresie polityczności (bez używania tego terminu), zastanawiając się nad związkami języka z genezą państwa (narodowego), globalizacją i wynikającym z niej zmniejszaniem się znaczenia takiego państwa.

Samo pojęcie języka występuje jak korelat kultury w państwie i jako korelat w komunikacji ponadpaństwowej (ponadnarodowej). W tym drugim przypadku chodzi o *lingua franca*.

Książka podzielona jest na trzy części. W pierwszej czytamy o wspólnocie i regulacji odnośnie języka w państwie narodowym i o znaczeniu języka państwowego (*national*) w okresie od feudalizmu do ery nacjonalizmu, o funkcji języka i polityki językowej w państwach tworzonych w procesie dekolonizacji. Wywody swoje ilustruje przykładami Tanzanii i – bardziej skomplikowanym – Indonezji. Autorka porównuje to do Europy XVI–XVII wieku, wskazując na różnicę: języki odgórnie uznane za „narodowe” (Tanzania, Indonezja) stały

¹ E-mail: ryszard@stemplowski.pl

się narzędziem koniecznym, lecz niewystarczającym i język angielski odgrywa ważną rolę.

W drugiej części czytamy o znaczeniu *lingua franca*. Stanowi to nawiązanie do funkcji angielskiego w Tanzanii i Indonezji, lecz autorka idzie dalej, gdyż w ślad za wydaniem pierwszym podkreśla elitaryzm komunikacji ponadnarodowej w tym języku. Elitaryzm nie tylko społeczny (w sensie struktury społecznej), lecz i taki, który wynika z profesjonalizacji (np. prawnicy, technicy, uczeni itp.). Jednak na tym nie poprzestaje i zwraca uwagę na historię językową takiej komunikacji, najpierw na rolę języka francuskiego, potem angielskiego, dając tego przegląd chronologiczno-terytorialny, a wreszcie – na potencjalną pozycję języka chińskiego jako *lingua franca* oraz – ważne – na znaczenie Internetu. Może więc w „nowym tysiącleciu” będą funkcjonować dwa albo więcej takich języków ponadnarodowych, a *lingua franca* nie będzie już czymś pojedynczym i wyłącznie elitarnym, lecz jednym z języków masowego użytku. Autorka omawia uwarunkowania ekonomiczne, polityczne, technologiczne, demograficzne itp. prowadzących do tego procesów, zwracając też uwagę na zmiany w hierarchizacji wielkich mocarstw. Ten ostatni wątek nie wykracza poza popularne rozważania medialne.

Część trzecia jest poświęcona roli języków mniejszościowych, które uległy przytłumieniu w fazie narodzin państwa narodowego, a w fazie globalizacji pomniejszającej znaczenie tego państwa (czyli nacjonalizmu, *nationalism*) zyskują jako korelat tożsamości.

Otrzymaliśmy bardzo pożyteczny, unikatowy (przynajmniej w literaturze głównych dziewięciu języków europejskich) przegląd problematyki zarówno w odniesieniu do (a) badań stanu istniejącego i nader skomplikowanego w skali niejednego państwa i w skali globalnej, jak i (b) projektowania regulacji dotyczących języka w państwie i ruchu ponadpaństwowym. To ważna lektura dla studentów, dziennikarzy, polityków czy analityków polityki wspierających rząd lub partie polityczne, także dla uczonych. Łatwej im będzie ocenić znacznie drugiej już próby władz Kazachstanu przejścia na alfabet łaćniński, a także wcześniejszej nieco sugestii pod adresem władz Ukrainy – porzucenia cyrylicy i obrania alfabetu łaćnińskiego: <http://www.stemplowski.pl/43-2014-02-24-alfabet-niepodleglosci.html>

LITERATURA PRZYWOŁANA

Wright Sue (2016), *Language Policy and Language Planning. From Nationalism to Globalisation*, wydanie drugie, Basingstoke: Palgrave Macmillan.